

Prof. dr hab. Radosław Zenderowski
Instytut Nauk o Polityce i Administracji
Wydział Społeczno-Ekonomiczny
Uniwersytet Kard. St. Wyszyńskiego w Warszawie
Tel.: 600.431.170
E-mail: r.zenderowski@uksw.edu.pl

RECENZJA

**dorobku naukowego dr. Marka GOLIŃCZAKA,
w związku z postępowaniem habilitacyjnym
w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie nauki o polityce,
prowadzonym przez Radę Naukową Instytutu Politologii
Uniwersytetu Wrocławskiego**

Wprowadzenie

Recenzję niniejszą przygotowałem w oparciu o postanowienie Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych powołujące mnie w charakterze recenzenta do Komisji w ww. postępowaniu. W materiałach przesłanych przez Sekretarza Rady Naukowej, wraz z pismem Centralnej Komisji z dnia 3 września 2019 r., znajdował się komplet wymaganej we wnioskach habilitacyjnych dokumentacji. Podstawą oceny jest przede wszystkim cykl publikacji pt. *Europa Środkowo-Wschodnia w polskiej myśli politycznej. Przypadek polskiej opozycji antykomunistycznej lat 80. XX wieku*. Materiały zawarte we wniosku pozwalają na odtworzenie dla potrzeb recenzji naukowej, drogi naukowej i osiągnięć Habilitanta.

1. Podstawowe dane o Habilitancie

Pan dr Marek Golińczak uzyskał tytuł zawodowy magistra z zakresu politologii w Instytucie Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie pracy magisterskiej pt. *Ograniczenie władzy państwowej w koncepcjach Friedricha Augusta von Hayeka i Milтона Friedmana oraz ich recepcja w polskiej myśli politycznej*. Promotorem pracy był prof. Andrzej Antoszewski (w autoreferacie nie podano daty obrony).

W 2006 roku na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej: *Związek Radziecki w myśli politycznej polskiej opozycji w latach 1976-1989* uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Przewód doktorski miał również miejsce w Instytucie Politologii UW. Promotorem rozprawy był prof. Jerzy Juchnowski. Rozprawa wydana w formie monografii została wyróżniona w konkursie „Najlepszy debiut historyczny roku 2007” w kategorii prac poświęconych dziejom opozycji w PRL w latach 70. i 80., decyzją komisji konkursowej z dnia 17 stycznia 2008 roku.

2.a. Osiągnięcia naukowo-badawcze w ujęciu ilościowym

Na dorobek w zakresie piśmiennictwa naukowego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora składa się: **cykl publikacji** przedstawiony do oceny jako główne osiągnięcie badawcze (*Europa Środkowo-Wschodnia w polskiej myśli politycznej. Przypadek polskiej opozycji antykomunistycznej lat 80. XX wieku*), składający się z **11 artykułów** w pracach zbiorowych (10) i czasopismach (1), a ponadto: **3 artykuły zamieszczone w czasopiśmie naukowym oraz 1 artykuł w pracy zbiorowej**. Z druków zwartych należy wymienić przede wszystkim **2 prace pod (współ)redakcją** (jedna wspólnie z jednym redaktorem, druga wspólnie z dwoma redaktorami), a także **1 wybór materiałów źródłowych** przygotowany wspólnie z M. Sęczykiem.

Przedmiotem recenzji nie mogą być natomiast dwie publikacje dołączone do wniosku, a mianowicie: M. Golińczak, *DDZ – Punkrock i pobocza*, Dzierżonów 2017, ss. 108 oraz M. Golińczak, *Związek Radziecki w myśli politycznej polskiej opozycji w latach 1976-1989*, Kraków 2009, ss. 307. W pierwszym przypadku chodzi bowiem o książkę popularyzatorską, nie mającą charakteru naukowego *sensu stricte* (nie jest dziełem recenzowanym). W drugim przypadku chodzi o wydaną w postaci monografii rozprawę doktorską, która była już uprzednio przedmiotem oceny i podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora.

W ujęciu ilościowym wyżej przedstawiony dorobek Habilitanta trudno uznać za zadowalający biorąc pod uwagę okres 12 lat od uzyskania stopnia naukowego doktora. Sądzę jednak, że spełnia pewne minimum wymagań w zakresie liczby publikacji, która pozwala recenzentowi wyrobić sobie opinię na temat kwalifikacji naukowo-badawczych Habilitanta. Zastanawia natomiast przerwa w aktywności naukowej (pisarskiej) p. Golińczaka w latach 2012-2017. W okresie tym nie powstał ani jeden artykuł naukowy (w ramach cyklu publikacji), zaś efekt badań naukowych Habilitanta przedstawiony do oceny jako osiągnięcie badawcze to: 9 tekstów powstałych do roku 2008 i tylko 2 teksty napisane od roku 2017. Tak długa przerwa nie została w jakiś przekonujący sposób uzasadniona. Na niekorzyść Habilitanta przemawia niestety brak publikacji poza własnym ośrodkiem akademickim. Chodzi tutaj zwłaszcza

cza o artykuły naukowe ogłaszane w czasopismach naukowych. Owszem. Habilitant przedstawił do oceny takowe, niemniej wszystkie cztery opublikowane zostały w „Przeglądzie Historyczno-Politologicznym” wydawanym w ośrodku wrocławskim (z którym związany jest Habilitant), będącym poza listą czasopism punktowanych.

2.b. Najważniejsze osiągnięcia naukowo-badawcze (analiza jakościowa)

Zasadniczym przedmiotem oceny dorobku naukowego p. dra Marka Golińczaka jest cykl publikacji pt. *Europa Środkowo-Wschodnia w polskiej myśli politycznej. Przypadek polskiej opozycji antykomunistycznej lat 80. XX wieku*. Po wnikliwej analizie zawartości merytorycznej jedenastu tekstów, chciałbym sformułować i uzasadnić kilka argumentów przemawiających zarówno za uznaniem doniosłości naukowej tej części twórczości naukowej Habilitanta, jak i krytycznych wobec poszczególnych jej aspektów.

Uwagi pozytywne

- Recenzowany cykl publikacji cechuje dobra znajomość problematyki opozycji antykomunistycznej w Polsce w okresie PRL-u. Habilitant dość swobodnie, a jednocześnie precyzyjnie formułuje swoje analizy dotyczące określonych środowisk tworzących opozycję, różnic i podobieństw między nimi, reprezentowanych przez nie poglądów i strategii politycznych.
- Sposób prowadzenia narracji, momentami tylko nieco publicystyczny, cechuje zwięzłość, treściwość i precyzja w opisywanych przez Habilitanta zjawisk, procesów i postaci reprezentujących opozycję antykomunistyczną. Przyjęty przez Habilitanta język uznać należy za naukowy, gdyż dba on o doprecyzowanie pojęć i kategorii pojęciowych, którymi się posługuje w swoich analizach.
- Za szczególnie wartościowy uważam tekst pt. *Idee zjednoczenia państw środkowoeuropejskich w publicystyce polskiej opozycji demokratycznej lat 70. i 80. XX wieku*. Jest tak nie tylko dlatego, że jest to tekst najlepiej wpisujący się w ramy tematyczne cyklu, ale stanowi on wyraz dobrego rozeznania w omawianej przez Autora problematyce dysydenckiego dyskursu środkowoeuropejskiego. Należy żałować jedynie, że nie stał się on wstępem do dalszych, bardziej pogłębionych badań, które Habilitant potrafi prowadzić i pisać interesujące teksty.
- Za wartościowe naukowo uznać należy dwie prace pod współredakcją naukową Habilitanta. Zamieszczone w nich artykuły są ściśle związane z tematyką obu prac zbiorowych odnoszących

BS

się do polskiej opozycji antykomunistycznej. Prezentują one wyniki prac badawczych polskich politologów specjalizujących się w tej problematyce. Ponadto warto także docenić publikację stanowiącą wybór materiałów źródłowych, która stanowić może wartościową pozycję dla realizacji celów dydaktycznych.

Uwagi krytyczne

- Teksty tworzące cykl publikacji niestety w niewielkim stopniu odnoszą się do zasadniczego tematu jakim jest – jak należy wnioskować z tytułu – pewna idea Europy Środkowo-Wschodniej, w aspekcie jakim jej treść jest obecna w myśli politycznej polskiej opozycji antykomunistycznej. Zdecydowana większość analiz w ramach omawianego cyklu poświęcona jest tymczasem samej opozycji antykomunistycznej, jej myśli politycznej jako takiej (teksty 1-4), percepcji Rosji/ZSRR (5-8). Dopiero trzy ostatnie teksty odnoszą się do zasadniczego problemu cyklu. Wszystkie trzy zostały opublikowane w latach 2008-2011. W efekcie, to co stanowić miałyby kontekst właściwych analiz obejmuje co najmniej 70% dorobku naukowego Habilitanta i trudno byłoby jednocześnie uzasadnić, że chronologicznie stanowi on punkt wyjścia do właściwych analiz, zważywszy, że część tekstów „kontekstowych” powstała po opublikowaniu wyników analiz odnoszących się bezpośrednio do miejsca i roli Europy Środkowo-Wschodniej w myśli politycznej polskiej opozycji demokratycznej.
- Można odnieść wrażenie, że teksty cyklu od nr 1 do nr 8 stanowią *de facto* powtórzenie, w najlepszym razie nieznaczne pogłębienie i poszerzenie badań, których wyniki stały się uprzednio (2006) powodem do nadania stopnia doktorskiego. Znaleźć można wiele identycznych zdań i akapitów bez odnośnika do wcześniejszych publikacji. Tymczasem od Habilitanta oczekuje się nie tylko kontynuacji poprzednich badań, ale przede wszystkim wyznaczania nowych kierunków badawczych, które owszem mogą odwoływać się do wcześniejszych badań, ale muszą odznaczać się nowatorstwem w zakresie zarówno metodologii badań, przedmiotu i celu badania. Podejrzenie, że chodzi tutaj o „konsumpcję” wcześniejszych badań wzmógł we mnie fakt, że większość ze wspomnianych artykułów powstała bezpośrednio po obronie rozprawy doktorskiej. W toku dalszych analiz, ustaliłem, że:
 - artykuł pt. *Percepcja reform Michaiła Gorbaczowa w polskiej publicystyce drugiego obiegu w latach 1985-1989* (opublikowany w 2012 roku w pracy zbiorowej pt. *Solidarność i opozycja polityczna w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 80. XX wieku*, pod red. J.R. Sielezina i M.

Golińczaka, stanowi w znaczącej mierze „zapożyczenie” z monografii autorstwa Habilitanta pt. *Związek Radziecki w myśli politycznej polskiej opozycji w latach 1976-1989*, Kraków 2009, ss. 128-139.

- Ta sama uwaga odnosi się do artykułu pt. *Opozycja polityczna: problemy terminologiczne i definicyjne analizy działalności polskich środowisk antykomunistycznych lat 70. i 80. XX wieku*, opublikowanego w półroczniku „Przegląd Historyczno-politologiczny” w 2008 roku. Jest on *de facto* powieleniem rozdziału I. wspomnianej wcześniej monografii pt. *Polska w latach 70. i 80. XX wieku – podrozdziału 1. pt. Różne oblicza opozycji politycznej: problemy terminologiczne i definicyjne*, ss. 24-34.
- Kolejny przykład stanowi artykuł pt. *„Solidarność tak, wypaczenia nie”. Percepcja obrad Okrągłego Stołu na łamach „Biuletynu Dolnośląskiego”* z pracy zbiorowej pt. *Okrągły Stół z perspektywy dwudziestolecia. Studia i analizy* (Wałbrzych 2010). Został on „napisany” na podstawie fragmentu wspomnianej już „monografii doktorskiej” ze stron 63-74.
- Dalej: artykuł pt. *Stosunki polsko-radzieckie i polsko-rosyjskie w publicystyce polskich ugrupowań antykomunistycznych drugiej połowy lat 70. i lat 80. XX wieku* (zamieszczony podobnie jak poprzednie w ramach cyklu publikacji) jest faktycznie powtórzeniem podrozdziału 3. pt. *Propozycje ułożenia stosunków polsko-radzieckich i polsko-rosyjskich w publicystyce opozycji politycznej*, „monografii doktorskiej” – strony 140-160.
- Kolejny przykład: artykuł z cyklu publikacji pt. *Postrzeganie Rosji i Rosjan w publicystyce polskiej opozycji politycznej lat 70. i 80. XX wieku*, jest powtórzeniem podrozdziału 4. „monografii doktorskiej” pt. *Obraz Rosji i Rosjan w dyskusjach polskiej opozycji politycznej*, ss. 207-229.
- Artykuł pt. *Kwestia ukraińska w myśli politycznej polskiej opozycji antykomunistycznej w drugiej połowie lat osiemdziesiątych i w latach osiemdziesiątych XX wieku* (z cyklu publikacji) stanowi powtórzenie treści zawartych w „monografii doktorskiej” – podrozdział 1. pt. *Opozycyjne rozważania na temat Ukrainy*, ss. 183-197.

Należy nadmienić, że opisane powyżej przypadki powtórnego wykorzystania tekstu własnego autorstwa, po pierwsze – spełniają kryteria definicyjne autoplagiatu, albowiem Habilitant nie informował w nich czytelnika, że stanowią one zmodyfikowaną postać tekstu, który wcześniej okazał się w jego monografii autorskiej, po drugie – przedstawienie do oceny tychże tekstów, jako dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora, kwalifikować należy jako próbę „wyłudzenia” wyższego stopnia naukowego.

go (w tym przypadku – habilitacji). Tego typu praktyki uznać należy za karygodne i niedopuszczalne nie tylko etycznie, ale i prawnie.

- Lektura *Autoreferatu* nie przekonała mnie do tego, że Habilitant potrafi jasno, jednoznacznie i precyzyjnie wyznaczyć granice i ramy swoich poszukiwań badawczych. Należy przy tym zwrócić uwagę, że przy braku tzw. monografii habilitacyjnej, to właśnie *Autoreferat* pełni rolę swojego manifestu metodologicznego i „klamry” spinającej kilkanaście (w tym przypadku) tekstów naukowych. Rolą *Autoreferatu* jest w takim przypadku przekonanie recenzenta, że poszczególne teksty wpisują się w logiczny ciąg narracyjny, mający swoje jasno zdefiniowane zakresy: podmiotowy, rzeczowy, przestrzenny i czasowy. To, czego zabrakło mi w *Autoreferacie* będącym, jak wspomniałem, autorskim komentarzem do cyklu publikacji, jest wyraźne wyznaczenie ram badawczych. Autor czyni to pośrednio, każąc się domyślać odbiorcy właściwego sensu poszczególnych uwag. O ile zakresy podmiotowy i czasowy zostały względnie dobrze wskazane i uzasadnione, o tyle zakresy rzeczowy, a zwłaszcza przestrzenny rodzą pewne wątpliwości. Jak należy rozumieć, zakres rzeczowy stanowi myśl polityczna, która została omówiona dość pobieżnie, co musi zadziwiać, zważywszy, że tą problematyką Habilitant zajmuje się od czasów swojej pracy magisterskiej. Zasadniczym jednak problemem pozostaje... niezdefiniowanie obszaru występującego pod nazwą Europy Środkowo-Wschodniej. Tymczasem termin ten nabiera wielu różnych znaczeń już tylko na gruncie literatury polskiej (*nota bene* nazwa ta jest dziełem polskich historyków na czele z Oskarem Haleckim, starających się przełamać nieco monoteistyczny podział „West-East” dominujący w zachodniej narracji naukowej, ale akceptowalny dla dużej części autorów rosyjskich). Sam termin „Europa Środkowo-Wschodnia” jest nacechowany przede wszystkim opozycją wobec rosyjskiej/radzieckiej despotii i niezgodą na ograniczanie lub odbieranie suwerenności narodom zamieszkującym „geopolityczny uskoc tektoniczny” między Rosją a Zachodem. Dzieje tego pojęcia począwszy od pierwszych szkiców Oskara Haleckiego nie są niestety dostatecznie dobrze wyrażone w recenzowanym cyklu, a to właśnie one, a nie dzieje polskiej opozycji antykomunistycznej, powinny być stanowić szeroki kontekst analiz dotyczących narracji odnoszących się do planów integracji wspomnianego regionu w działalności polskich opozycjonistów.
- Dorobek w postaci jedenastu artykułów składających się na cykl publikacji ma w znacznej mierze charakter czysto deskryptywny z elementami analizy porównawczej i nielicznymi próbami tworzenia prognoz, z pominięciem niestety etapu analizy diagnostycznej. Habilitanta cechuje co prawda umiejętność wyszukiwania właściwych źródeł i opracowań i na ich bazie opisywania rzeczywistości, będącej przedmiotem badania, jednakowoż bardzo rzadko wykracza on poza

czysto deskryptywną narrację. Wyraźny jest też deficyt analiz o charakterze metodologicznym i teoretycznym, w których Habilitant nie tylko odwołuje się do określonych metod badawczych, ale uzasadnia ich dobór, a także nawiązuje polemikę z wybranymi przez siebie paradygmatami naukowymi. Ponadto wyraźny jest deficyt w postaci określania pola badawczego (wyznaczania zakresów), stawiania pytań problemowych, formułowania hipotez.

3. Udział w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych

Habilitant w okresie od uzyskania stopnia naukowego doktora dwukrotnie składał wnioski grantowe (2015, 2018) w konkursach ogłaszanych przez Narodowe Centrum Nauki w ramach programów: OPUS 8 (2015) i Sonata Bis (2018). Obydwa wnioski zostały ocenione pozytywnie, ale z decyzją o braku finansowania. Nadmienić należy, że pierwszy ze wspomnianych wniosków złożony został wspólnie z p. dr hab. Krystyną Rogaczewską, która została powołana na funkcję sekretarza w postępowaniu habilitacyjnym p. dr. Marka Golińczaka. Stawia to pod znakiem zapytania, lecz absolutnie nie przesądza o bezstronności członka komisji. Niestety nazwisko pani dr hab. K. Rogaczewskiej pojawia się również w publikacji – pracy zbiorowej pod redakcją Habilitanta. W tej sytuacji, uważam, że Rada Instytutu nie powinna była wyznaczać p. dr hab. K. Rogaczewskiej na członka komisji habilitacyjnej oceniającej kwalifikacje naukowe p. dra Marka Golińczaka.

4. Referaty wygłoszone na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych

Habilitant w okresie 2007-2019 wziął udział w 10 konferencjach, w trakcie których wygłosił referat. Tylko jedna konferencja miała charakter międzynarodowy, pozostałe miały wymiar ogólnopolski lub regionalny. Tematyka referatów ściśle odpowiadała dorobkowi badawczemu Habilitanta i jego kwalifikacjom naukowym. Ponadto Habilitant w jednym przypadku brał udział w konferencji w charakterze uczestnika panelu i raz w charakterze moderatora.

5. Otrzymane nagrody i wyróżnienia za działalność naukową

Habilitant uzyskał nagrodę naukową za monografię, która jednakowoż powstała na bazie rozprawy doktorskiej, a zatem nie powinna być brana pod uwagę przy ocenie wniosku habilitacyjnego. Ponadto uzyskał w 2009 roku nagrodę „za pracę dydaktyczną”, która również nie odpowiada kryterium nagrody naukowej.

6. Dorobek dydaktyczno-popularyzatorski

A. Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych i krajowych

W 2010 roku Habilitant pełnił funkcję kierownika projektu w badaniach ankietowych dotyczących preferencji wyborczych w wyborach prezydenta miasta Wałbrzycha, prowadzonych przez studentów PWSZ w Wałbrzychu.

B. Udział w komitetach organizacyjnych konferencji naukowych

W 2017 roku Habilitant pełnił funkcję członka komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji naukowej organizowanej przez Katedrę Studiów Europejskich Uniwersytetu Wrocławskiego (*Israeli Identities: Past, Present and Future*).

C. Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych

Brak.

D. Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Brak.

E. Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki

Habilitant jest autorem bardzo interesującej publikacji popularyzatorskiej pt. *DDZ – Punkrock i pobożna*, Dzierżoniów 2017, ss. 108. Publikacja powstała na bazie serii wywiadów przeprowadzonych przez Habilitanta i w zasadzie może stanowić punkt wyjścia do analiz naukowych.

F. Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego

Habilitant nie występował w roli opiekuna naukowego doktorantów lub w roli promotora pomocniczego.

G. Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Brak.

H. Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Brak.

I. Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach

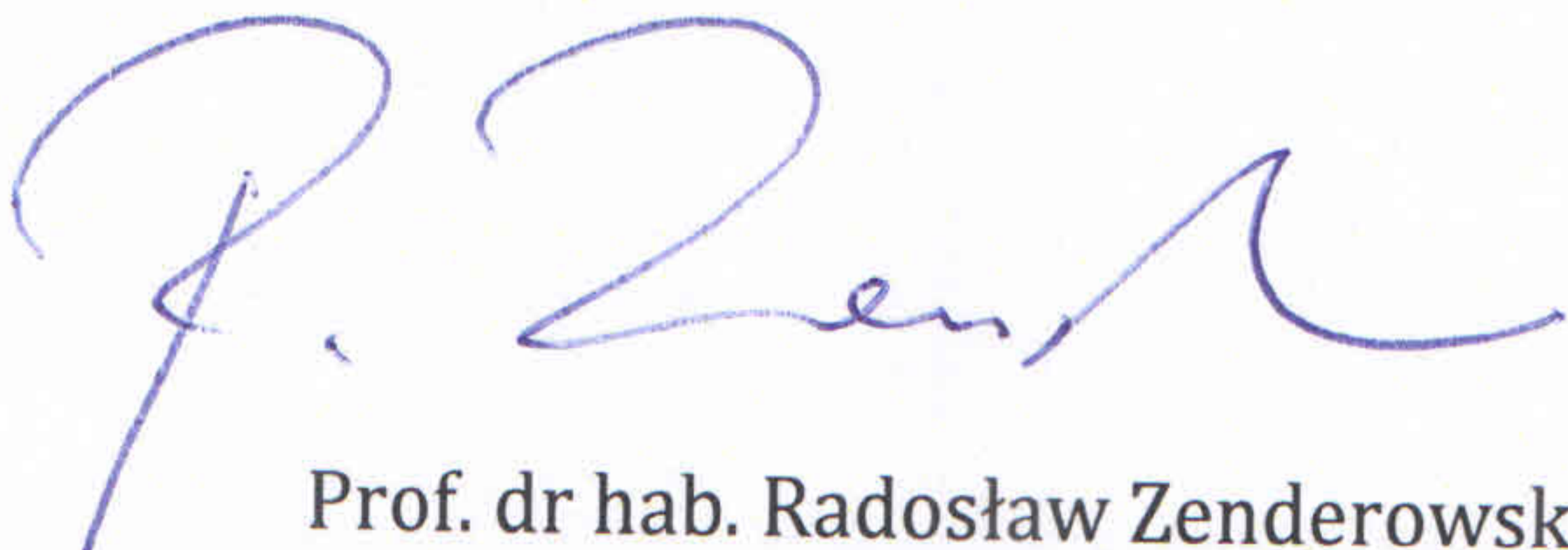
Brak.

7. Konkluzja

Biorąc pod uwagę wszystkie przytoczone wyżej racje stwierdzam, że dorobek naukowy pana dra Marka Golińczaka jest niewystarczający do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Głównym argumentem wspierającym to stanowisko jest fakt, że zdecydowana większość dorobku naukowego w postaci publikacji wydanych po uzyskaniu stopnia doktora, stanowią opracowania w wielu miejscach powielające treść monografii powstałej na bazie rozprawy doktorskiej. Argument ten uważam za zdecydowanie wystarczający dla negatywnej opinii dotyczącej wniosku Habilitanta.

Reasumując, przedstawiony do oceny dorobek **nie spełnia kryteriów** wymienionych w art. 16 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r.*, a także kryteriów oceny osiągnięć osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego zawarte w Rozporządzeniu MNiSW z 30 października 2015 r. *w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora*.

Moja opinia na temat zasadności wniosku habilitacyjnego p. dra Marka Golińczaka jest jednoznacznie negatywna.

Prof. dr hab. Radosław Zenderowski

Warszawa, dnia 4 października 2019 r.